

Nr 62.

Ankom till riksdagens kansli den 10 juni 1941 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidshjälp åt vissa pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten, den 9 maj 1941 dagtecknad proposition nr 242, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att dyrtidshjälp enligt i propositionen förordade grunder må under budgetåret 1941/42 av trafikmedel utbetalas till vissa i propositionen angivna pensionärsgrupper vid av staten övertagna enskilda järnvägar.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag har utskottet till behandling förehaft en i andra kammaren under nr 312 av herrar *Bergström* och *Björklund* väckt motion, i vilken hemställes, att dyrtidstillägg måtte av trafikmedel utgå till de i propositionen avsedda pensionärsgrupperna och enligt de i propositionen föreslagna grunderna även för tiden 1 januari—30 juni 1941.

Beträffande motiveringen för Kungl. Maj:ts förslag och motionärernas yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionen.

F. d. befattningshavare vid av staten övertagna enskilda järnvägar, vilka pensionerats före statens övertagande av vederbörande järnväg, ävensom änkor och barn efter sådana f. d. befattningshavare och efter befattningshavare, som avlidit före statens övertagande av järnvägen, ha tidigare i viss utsträckning enligt olika under 1920-talet utfärdade författningar (1922: 360 och 361; 1923: 267; 1925: 275 och 280; 1927: 252 och 253) av statsmedel erhållit dyrtidstillägg och andra förbättringar av pensionerna. Ifrågavarande förmåner ha enligt författningarnas ordalydelse varit begränsade till pensionstagare »vid numera av staten övertagen järnväg» («hos enskilt företag som numera övertagits av staten»).

Pensionstagare från sådana enskilda järnvägar, som övertagits av staten efter berörda stadgandens tillkomst, ha däremot icke ägt rätt att komma i åtnjutande av nämnda förmåner.

Järnvägsstyrelsen har den 28 februari 1941 avgivit utlåtande över av järnvägsmanaförbundet och vissa pensionärsföreningar gjorda framställningar om dyrtidskompensation. Styrelsen har i princip icke velat motsätta sig, att ifrågavarande pensionärer erhålla dyrtidstillägg, svarande mot den kompensation, som statstjänstemännen fått för den sedan krigsutbrottet inträdda prisstegringen. Då här vore fråga om en rent social åtgärd — staten hade vid köpeavtalens avslutande icke iklätt sig några dylika förpliktelser — ville styrelsen dock samtidigt framhålla, att tillägget egentligen borde utgå av andra medel än trafikmedel.

Den av järnvägsstyrelsen avsedda dyrtidskompensationen för nämnda pensionärer skulle för närvarande, då rörligt tillägg utgår med 15 procent och kristillägg med 4 procent, utgå efter (19—6 =) 13 procent, motsvarande den procentsats, varmed statstjänstemännens löner stigit på grund av kostnadsökningen sedan krigsutbrottet. Enligt styrelsens mening borde ifrågavarande procentuella dyrtidstillägg beräknas, icke i förhållande till de verkliga pensionsbeloppen, utan liksom dyrtidstilläggen åt f. d. statliga befattningshavare m. fl. i förhållande till tilläggsunderlag, bestämda enligt föreskrifterna i kungörelserna den 18 juni 1925 (nr 275) och den 15 juni 1923 (nr 267). I sådana fall, då de sammanlagda förmånerna genom det sålunda beräknade dyrtidstillägget skulle överstiga de förmåner, som samtidigt tillkomma pensionärer från statens järnvägar, borde järnvägsstyrelsen äga rätt att i motsvarande mån sänka tilläggen.

Kostnaderna för de föreslagna dyrtidstilläggen har järnvägsstyrelsen med utgångspunkt från nuvarande nivå för rörligt tillägg och kristillägg beräknat till ett belopp av 350,000 kronor för år, därvid styrelsen dock betonat, att beviljandet av dessa tillägg sannolikt får konsekvenser i fråga om pensionärerna vid vissa av staten ännu icke definitivt övertagna järnvägar.

Föredragande departementschefen har anfört följande:

Tjänste- och familjepensionärer från sådana enskilda järnvägar, som övertagits av staten under 1930-talet och senare hälften av 1920-talet, ha, i den mån befattningshavarna avgått ur tjänsten eller avlidit före statens övertagande av vederbörande järnväg eller vid statens järnvägar varit uppförda på övergångsstat, endast kommit i åtnjutande av de pensionsförmåner, som varit dem tillförsäkrade genom de enskilda järnvägsföretagen. Enligt gällande författningar och statsmakternas i det föregående berörda ståndpunkts-taganden ha de däremot icke erhållit några dyrtidstillägg eller andra tilläggsförmåner av statsmedel.

Det ogynnsamma ekonomiska läge, vari dessa pensionärer råkat genom den starka levnadskostnadsstegringen efter krigsutbrottet, synes mig motivera att frågan om viss dyrtidskompensation genom pensionstillägg upptages till förnyad prövning. I olika framställningar har anförts, att ett flertal enskilda järnvägsförvaltningar både under dyrtiden i samband med förra världskriget och under nuvarande prisstegringsperiod beviljat sina pensionärer dyrtidstillägg av trafikmedel. Om staten nu icke i den tidigare arbetsgivarens ställe bereder pensionärerna vid de av staten övertagna banorna någon dyrtidskompensation, kunna de antagas ha kommit i ett sämre läge genom förstatligandet. Efter vad jag inhämtat kunna för närvarande ungefär halva antalet pensionärer vid icke förstatligade, till enskilda järnvägarnas pen-

sionskassa anslutna banor påräkna tillägg av storleksordningen ett månadsbelopp per år. Vid åtskilliga järnvägsföretag är frågan om dyrtidstillägg under övervägande.

Det synes mig skäligt att ifrågavarande pensionärsgrupper av staten erhålla en sådan lindring i dyrtidens tryck, att de i vart fall icke få anses ha kommit i ett försämrat läge genom förstatligandet av vederbörande järnväg. Omfattningen av den dyrtidskompensation, som staten med en sådan utgångspunkt skall giva, är därmed icke bestämd. Dyrtidshjälpen kan utmätas efter olika normer. Järnvägsstyrelsen har föreslagit ett dyrtidstillägg, som skulle utgå med en procentsats motsvarande den varmed statstjänstemännens löner stigit genom rörligt tillägg och kristillägg på grund av levnadskostnadsstegringen sedan krigsutbrottet. En formell anslutning till statens åtaganden mot sina löntagare synes mig för de understöd, som här äro i fråga, icke motive-rad. Jag vill i stället förordade, att dessa pensionärer under nästa budgetår av statsmedel erhålla en fast dyrtidshjälp på 15 procent. Ett sådant understöd är högre än de tillägg, som de enskilda järnvägarna hittills i allmänhet beviljat sina pensionärer. Det understiger dock något det understöd, som enligt de av järnvägsstyrelsen förordade grunderna skulle utgå från den 1 juli, och synes vid den efter krigsutbrottet inträdda, på senare tid ytterligare accentuerade prisstegringen skäligt med hänsyn till att kompensationen nu skulle bindas för ett helt år.

I likhet med järnvägsstyrelsen finner jag lämpligt, att dyrtidshjälpen i förhållande till pensions- och understödsbeloppen beräknas efter i huvudsak samma grunder som dyrtidstilläggen för motsvarande statliga pensionärer. Dyrtidshjälpen bör sålunda utgå med 15 procent av särskilt beräknade tilläggsunderlag i enlighet med föreskrifterna i kungörelserna den 18 juni 1925 (nr 275) och den 15 juni 1923 (nr 267). Detta innebär, att de sämst ställda erhålla en relativt större förbättring — ända till 24 procent av pensions- eller understödsbeloppet — och att tillägg må beräknas å ett pensionsbelopp av högst 400 kronor för månad. Dyrtidshjälpen synes däremot icke böra utgå med förhöjningar för minderåriga barn. På sätt järnvägsstyrelsen föreslagit bör dessutom dyrtidshjälpen reduceras, därest den tillsammans med övriga pensionsförmåner skulle överstiga de förmåner, som samtidigt tillkomma motsvarande pensionärer hos statens järnvägar.

Närmare föreskrifter angående den föreslagna dyrtidshjälpen torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

Antalet av förslaget berörda pensionärer vid hittills av staten övertagna enskilda järnvägar har av järnvägsstyrelsen beräknats till 1,843 och den nuvarande summan av deras pensioner och understöd till omkring 2,180,000 kronor för år, varemot beräknats svara en tilläggsunderlagssumma av i runt tal 2,700,000 kronor. I enlighet med vad styrelsen anförde, torde emellertid även pensionärerna vid de järnvägar, om vilkas övertagande villkorligt avtal redan träffats, böra komma i åtnjutande av dyrtidshjälp sedan dessa järnvägar övertagits av staten i enlighet med beslut av årets riksdag (skrivelserna nr 172—174). Enligt under hand erhållen uppgift skulle dessas antal uppgå till 477 och årssumman av deras pensioner och understöd utgöra 580,000 kronor. Motsvarande tilläggsunderlagssumma har uppskattats till inemot 700,000 kronor. Den sammanlagda kostnaden för den av mig föreslagna dyrtidshjälpen torde sålunda kunna beräknas till 15 procent av 3,400,000 kronor, eller något över 500,000 kronor.

Beträffande pensionärer från enskilda järnvägar, om vilkas övertagande staten framdeles kommer att träffa avtal, synes frågan i vad mån någon dyr-

tidshjälp skall tillkomma dem böra hållas helt öppen och upptagas till prövning i samband med utredningen av pensionsfrågan för den från dessa enskilda järnvägar övertagna personalen.

I likhet med föredragande departementschefen finner utskottet det vara skäligt, att tjänste- och familjepensionärer från sådana enskilda järnvägar, som övertagits av staten under 1930-talet och senare hälften av 1920-talet, komma i åtnjutande av en viss kompensation för den efter krigsutbrottet inträdda levnadskostnadsstegringen. Det i propositionen framlagda förslaget innebär härutinnan, att ifrågavarande pensionärsgrupper under nästa budgetår av statsmedel skulle erhålla en fast dyrtidshjälp å 15 procent. Mot detta förslag har utskottet ej funnit anledning till erinran. I motionen II: 312 har yrkats, att den ifrågasatta dyrtidshjälp skulle utgå jämväl för tiden 1 januari—30 juni 1941. Med hänsyn till föreliggande särskilda förhållanden finner utskottet sig kunna förordna, att en viss kompensation beredes pensionärerna jämväl för den under nyssnämnda tid rådande levnadskostnadsstegringen. Dyrtidshjälp synes utskottet härvid skäligen böra bestämmas att utgå efter ett något lägre procenttal än det för budgetåret 1941/42 föreslagna. I sådant hänseende vill utskottet tillstyrka, att för nämnda halvårsperiod procenttalet fastställs till 10. Ifrågavarande dyrtidshjälp bör likasom den av Kungl. Maj:t föreslagna utgå å särskilt beräknade tilläggsunderlag enligt kungörelserna den 18 juni 1925 (275) och den 15 juni 1923 (267).

Utskottet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och i anledning av motionen II: 312, må medgiva, att dyrtidshjälp enligt av utskottet förordade grunder må under tiden 1 januari 1941—30 juni 1942 utbetalas till de i propositionen angivna pensionärsgrupperna vid av staten övertagna enskilda järnvägar.

Stockholm den 10 juni 1941.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Berling, Nordborg, Friggerdker*, Nilsson i Mölndal, Sundvik*, Andersson i Jäger* och Albertsson; samt

från andra kammaren: herrar Holmgren, Paulsen, Andersson i Falkenberg, K. A. Westman, Gustavson i Västerås, Andersson i Munkaljungby, Hilding och Sundberg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
